

Niet fusie maar afscheiding biedt oplossing voor sociaal-liberale VVD'ers

Sinds vorige week staat op de website van D66 een *banner* met de tekst: "Net als Mark en Melanie op zoek naar een sociaal-liberale partij? Wordt dan lid van D66!"

Mark Rutte en Melanie Schultz-Van Haegen spraken vorige week de wens uit de VVD te willen vernieuwen. De partij moet een meer sociaal-liberale koers varen en fuseren met D66 en delen van de PvdA. Het is lovenswaardig dat er binnen de VVD mensen zijn die nadenken over partijvernieuwing. Binnen alle grote politieke partijen wordt dat bij tijd en wijle gedaan, met name wanneer men zelf een beetje in de war is over de te varen koers. Dat is ook nu het geval. De VVD staat voor een belangrijke keuze: zoekt de partij de conservatieve kiezers op die nu op de LPF stemmen en die zich wellicht door een duidelijk rechtse VVD aangetrokken zouden kunnen voelen, of richt ze zich op het politieke midden waar zich een grote groep gematigde, meer links-liberale kiezers bevindt.

Zoals Rutte en Schultz een sociaal-liberale koers bepleiten, zo maken andere VVD'ers zich juist hard voor het conservatief-liberale gedachtegoed. En ook vanuit de JOVD, de kraamkamer van de VVD, wordt er reeds jaren op gehamerd dat de VVD een duidelijk rechtse, conservatieve koers moet gaan varen. Voormalig JOVD-voorzitter Edwin van der Haar herhaalde dit pleidooi recentelijk (*Forum*, 30 januari) met als argument dat juist op rechts electoraal gewin te behalen is. Het is dan ook wel begrijpelijk dat Schultz en Rutte zich niet altijd thuisvoelen in een VVD waar de roep om een conservatievere koers steeds luider wordt. Want hoe je het ook wendt of keert, de meerderheid van de VVD bestaat uit aanhangers van het vrije marktliberalisme, *law and order* en een stringent asielbeleid. Om dat een beetje bij te sturen, kan een balletje opwerpen over een mogelijke fusie met D66 dan geen kwaad.

De koersdiscussie was vooral een VVD-probleem, totdat afgelopen zaterdag bekend werd dat VVD en D66 een dubbel lidmaatschap overwegen. Leden van D66 zouden ook lid moeten kunnen zijn van de VVD en andersom. Volgens *De Volkskrant* (31 januari) is D66-fractievoorzitter Dittrich ronduit enthousiast het idee van VVD-prominent Nijpels en staat D66-partijvoorzitter Pechtold zelfs niet afwijzend tegenover een fusie van VVD en D66. Daarmee is de VVD-discussie ineens ook een probleem geworden van al die kiezers die bij de laatste verkiezingen hun stem aan D66 hebben gegeven of overwegen dat de volgende keer te doen.

Wat kan de reden zijn waarom men in de top van D66 ineens zo enthousiast is over de zoveelste toenadering van de VVD? Akkoord, bij D66 heeft men het denken over partijvernieuwing tot kunst verheven. Ooit wilden de democraten het partijbestel 'opblazen'. Maar was D66 niet de partij waar men ideeën belangrijker vond dan macht? Waar men invloed probeerde uit te oefenen, niet door de grootste te willen worden, maar door praktische oplossingen aan te dragen voor maatschappelijke problemen? Waar men de dogma's van links en rechts afwees en koos voor een gematigde, pragmatische koers?

Binnen D66 zijn er blijkbaar mensen die denken dat ze, door toenadering te zoeken tot de linkervleugel van de VVD, de hele VVD kunnen dwingen een sociaal-liberale koers te gaan varen. Dit is een nogal naïeve en voor het sociaal-liberale gedachtegoed desastreuze koers. Het pleidooi van Rutte en Schultz wordt ten onrechte op één hoop gegooid met het idee van VVD-prominent Nijpels om een dubbel lidmaatschap in te voeren. Dat sommige VVD'ers graag zouden zien dat hun partij een sociaal-liberale koers gaat varen, gaat over inhoud. Wat Nijpels wil is leden en kiezers van andere partijen aan zich binden. Hij is zelfs bereid de partijnaam van de VVD te veranderen zodat ook anderen lid kunnen worden. Nieuw etiketje erop, klaar. Alsof dat ook maar iets zou oplossen.

Als de toenadering van VVD en D66 doorzet, dan zijn er twee scenario's denkbaar. Het eerste scenario is een scheuring binnen D66. Binnen D66 bestaan, net als binnen de VVD, twee stromingen. Een deel van de partij heeft meer affiniteit met het liberale gedachtegoed, de rest voelt meer verwantschap met de PvdA. Als de democraten niet oppassen, raken ze dat laatste deel van de achterban kwijt. De deelname van D66 aan het tweede kabinet-Balkenende heeft veel D66'ers die zich tot de linkervleugel van de partij rekenen, al aan het twijfelen gebracht. Er worden openlijk vraagtekens gezet bij het in hun ogen hardvochtige kabinetsbeleid en men vraagt zich waarom 'hun' D66 daarmee instemt. Tot een massale uittocht van dissidente partijleden is het niet gekomen, maar erg sterk is de loyaliteit van deze groep democraten momenteel niet. Met de toenadering tot de VVD zal de D66-top dit deel van de achterban verder van zich vervreemden. Als het dubbel lidmaatschap een eerste stap is in aansluiting van D66 bij de VVD, dan is dat dubbel lidmaatschap voor D66 dus een buitengewoon overstandig idee. Eventuele fusieplannen zullen ertoe leiden dat de linkervleugel van D66 zich zal afsplitsen en zijn heil zal zoeken bij de Partij van de Arbeid. Dat deel van D66 dat zich aansluit bij de liberalen,

zal opgaan in een VVD die in wezen niet afwijkt van de huidige VVD. De uitkomst van deze (beperkte) politieke herschikking zal de facto de opheffing van D66 zijn.

Het alternatief is een scheuring binnen de VVD. In *De Volkskrant* van afgelopen zaterdag stond dat VVD'ers en D66'ers binnenkort om de tafel gaan zitten om te vertellen wat ze van elkaar vinden. Als daar alleen vertegenwoordigers van de linkervleugel van de VVD aanschuiven, dan kan het wellicht wat worden. Maar de rechtervleugel van de VVD meekrijgen, zal nooit enige kans van slagen hebben. Daarvoor zijn de inhoudelijke verschillen te groot. Rutte en Schultz zouden de VVD kunnen verlaten en zich kunnen aansluiten bij de democraten en met hen een nieuwe sociaal-liberale partij kunnen vormen. Frank de Grave, Hans Dijkstal en vele anderen in de VVD zouden hun voorbeeld kunnen volgen, net als liberaal-georiënteerde PvdA'ers. Maar dat zullen zij niet doen. Waarom niet? Omdat deze hele discussie gaat over macht. VVD en PvdA zijn grote, gevestigde partijen met een degelijke partij-organisatie en een achterban die de partij genoeg zetels oplevert om als grote partij aanzienlijke invloed te kunnen uitoefenen. Als je binnen zo'n partij eenmaal een comfortabele positie hebt verworven dan kijk je wel uit om je te storten in een onzeker avontuur met een groepering (D66) van wie je eigenlijk vindt dat die helemaal niet zou moeten bestaan.

Een afscheiding van de sociaal-liberalen binnen de VVD is dus niet erg waarschijnlijk. Een andere mogelijkheid is een afscheiding van de conservatieven binnen deze partij. De rechtervleugel van de VVD, denk aan mensen als Geert Wilders en Hans van Balen, is van mening dat er aan de rechterzijde van het politieke spectrum (daar waar nu vooral de LPF zich op richt) nog een wereld te winnen is. Er komt een moment dat de conservatieven in de VVD die kans willen pakken en een koers willen gaan varen die mensen als Rutte en Schultz niet zullen willen volgen. Er komt een moment dat het niet de VVD is die moet kiezen tussen een conservatieve koers of een middenkoers, maar dat het de individuele VVD'ers zijn die moeten kiezen: sluit ik me aan bij een echte conservatief-liberale partij of kies ik voor een sociaal-liberale partij.

Voorlopig is het nog niet zo ver. De geschiedenis kent diverse voorbeelden van toenadering tussen VVD en D66, zoals die er ook waren tussen D66 en PvdA. Tot nu toe is daar nog nooit iets van terecht gekomen. De vraag is ook of de kiezers er mee gediend zijn. De valkuil waarin de prominente VVD'ers en D66'ers dreigen te trappen is dat ze denken vanuit de behoefte hun eigen machtspositie te versterken. Ze denken in termen van kiezers en zetels en niet, zoals Rutte en Schultz, in termen van ideeën en standpunten. Een bundeling van sociaal-liberalen dient te worden toegejuicht, maar vooralsnog lijken zowel VVD als D66 zich alleen maar verder van hun achterban te vervreemden.

De les die uiteindelijk uit de huidige discussie getrokken zal worden, is dat een herschikking van politieke partijen alleen uitkomst biedt indien deze erop gericht is gelijkdenkenden samen te brengen. De huidige scheidslijnen tussen partijen zijn niet heilig. De bestaande partijen zouden er goed aan doen zich zodanig te herschikken dat er een conservatief-liberale, een conservatief-christelijke, een sociaal-liberale en een sociaal-democratische partij ontstaan die de verschillende groepen kiezers ieder een herkenbaar gedachtegoed kunnen bieden.

Menno van der Land

politicoloog en auteur van *Tussen ideaal en illusie - de geschiedenis van D66, 1966-2003*